

Εισαγωγικό σημείωμα

http://www.synigoros.gr/reports/1/eisagogiko_simeioma.doc

ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΚΡΑΤΗΣΗΣ ΣΕ ΚΡΑΤΗΤΗΡΙΑ ΚΑΙ ΦΥΛΑΚΕΣ

Ο Συνήγορος του Πολίτη είχε επισημάνει και στις προηγούμενες εκθέσεις του ότι οι συνθήκες διαβίωσης σε αστυνομικά κρατητήρια (Α.Τ.Ομόνοιας, Ετήσια Έκθεση 1999, σελ.79) μπορούν να θεωρηθούν «εξευτελιστική μεταχείριση» κατά την έννοια του άρθρου 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Ε.Σ.Δ.Α.), το οποίο διασφαλίζει τον πυρήνα της προσωπικής ελευθερίας απαγορεύοντας τα βασανιστήρια και την απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση. Οι επισημάνσεις του Συνηγόρου του Πολίτη επαληθεύθηκαν με τις πρόσφατες καταδίκες της χώρας μας από το Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (*αποφάσεις Δικαστηρίου του Στρασβούργου Peers κατά Ελλάδα της 19-4-01, Dougoz κατά Ελλάδα της 6-3-01*), στις οποίες διαπιστώθηκε ότι οι συνθήκες κράτησης σε αστυνομικά κρατητήρια (Δραπετσώνα, Λ.Αλεξάνδρας) και σε φυλακές (Κορυδαλλός) συνιστούν ταπεινωτική μεταχείριση διότι είναι αντικειμενικά απαξιωτικές για την ανθρώπινη αξιοπρέπεια.

Επισημαίνοντας προς το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης ότι το πρόβλημα αυτό είναι άμεσης προτεραιότητας για μιά δημοκρατούμενη πολιτεία, ο Συνήγορος του Πολίτη συνέχισε και κατά το 2001 να υποβάλλει συγκεκριμένες προτάσεις για τη βελτίωση των συνθηκών και τη διαφύλαξη των στοιχειωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων των κρατουμένων, βάσει των συχνών επισκέψεών του σε χώρους κράτησης.

Έκθεση αυτοψίας για τα κρατητήρια στη Χίο

http://www.synigoros.gr/reports/1/ek8esi_aftopsias_gia_ta_kratitiria_sti_xio.doc

29 Οκτωβρίου 2001
Αρ.Πρωτ. 7099/01/2.2

ΕΚΘΕΣΗ ΑΥΤΟΨΙΑΣ
ΣΤΑ ΚΡΑΤΗΤΗΡΙΑ ΤΗΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΗΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗΣ ΧΙΟΥ
ΤΗΝ 6-7-2001

Ο Συνήγορος του Πολίτη έλαβε την υπ' αριθμ. 7099/25-5-2001 αναφορά του κ.Γ.Τ., εκδότη τοπικής εφημερίδας της Χίου, σχετικά με τις κακές συνθήκες διαβίωσης και υγιεινής στα αστυνομικά κρατητήρια της Χίου. Η αναφορά συνοδευόταν από δημοσιεύματα της εφημερίδας «Η Αλήθεια» (15-11-2000, 16-11-2000, 19-11-2000, 1-12-2000, 12-12-2000), στα οποία επισημαινόταν ο κίνδυνος μετάδοσης λοιμωδών νοσημάτων, κίνδυνος που απειλούσε τόσο τους κρατουμένους, ο αριθμός των οποίων ανερχόταν σε 20 κατά τον χρόνο των δημοσιευμάτων, όσο και τους αστυνομικούς του Τμήματος Ασφαλείας Χίου. Κατόπιν της 7099/01/2.1/22-6-2001 παραγγελίας

αυτοψίας, κλιμάκιο του Συνηγόρου του Πολίτη, αποτελούμενο από τους ειδικούς επιστήμονες κ. Ανδρέα Τάκη και κυρία Χρύσα Χατζή, μετέβη στη νήσο Χίο την 6-7-2001, προκειμένου να διενεργήσει αυτοψία στα αστυνομικά κρατητήρια.

Οι ειδικοί επιστήμονες που μετέβησαν στη Χίο είχαν την ευκαιρία να συζητήσουν με τον συντάκτη της αναφοράς κ.Γ.Τ. καθώς επίσης και με τον Πρόεδρο και τη Γραμματέα του Δικηγορικού Συλλόγου Χίου. Την 7/7/2001 ο Δικηγορικός Σύλλογος Χίου με έγγραφό του προς τον Συνήγορο του Πολίτη επιβεβαίωσε τη «δραματική», όπως την χαρακτήρισε, κατάσταση των κρατητηρίων «που προσβάλλει την έννοια του Κράτους Δικαίου».

Η αυτοψία στον χώρο των κρατητηρίων έλαβε χώρα το πρωί της 6-7-2001. Οι ειδικοί επιστήμονες του Συνηγόρου του Πολίτη είχαν διεξοδική συνομιλία με τον Αστυνομικό Υποδιευθυντή Χίου και με τον Υπασπιστή και επισκέφθηκαν τους χώρους κράτησης όπου διαπιστώθηκαν τα εξής:

1. Ο χώρος ήταν διαρρυθμισμένος σε δύο επιμήκεις κοιτώνες και ένα μικρότερο κελί στη μέση. Ο πρώτος κοιτώνας, ο οποίος ήταν κενός κατά την ημέρα της αυτοψίας, προορίζεται για τη μεταγωγή ποινικών κρατουμένων. Στο μεσαίο κελί βρισκόταν ένας ημεδαπός κρατούμενος που είχε μεταφερθεί από τις Δικαστικές Φυλακές Χίου προκειμένου να καταβάλει το χρηματικό ποσό της εγγύησης για να αποφυλακισθεί με περιοριστικούς όρους. Ο δεύτερος κοιτώνας χρησιμεύει για την κράτηση αλλοδαπών υπό απέλαση. Στις 6/7/01 στον χώρο αυτόν βρίσκονταν 3 Αφγανοί, ήδη 4 ημέρες, οι οποίοι ανέμεναν την εξέλιξη της αίτησης ασύλου και, σε αρνητική περίπτωση, την απέλασή τους και 2 Αιθίοπες οι οποίοι ήδη βρίσκονταν εκεί επί 15 ημέρες. Το σήμα σχετικά με την αίτηση ασύλου των αλλοδαπών από την Αιθιοπία αναμενόταν να παραληφθεί εντός των ημερών.

Ο Συνήγορος του Πολίτη διεπίστωσε ότι η παραπάνω διαρρύθμιση του χώρου διασφαλίζει την τήρηση του κανόνα διαχωρισμού των ποινικών κρατουμένων από τους υπό διοικητική απέλαση κρατούμενους που επιβάλλεται από τη διαφορετική νομική τους κατάσταση (βλ. άρθρα 11 παρ.1 επ. Ν. 2776/99).

2. Οι δύο κοιτώνες ωστόσο διαφέρουν από πλευράς εξαερισμού και φωτισμού. Ο (κενός τη συγκεκριμένη ημέρα) βασικός κοιτώνας των ποινικών κρατουμένων είναι σκοτεινός, διέθετε ένα μικρό παράθυρο με κάγκελα, κάποια παλιά στρώματα, και δίνει την εντύπωση ότι δεν έχει καθαρισθεί. Αντίθετα, ο κοιτώνας των υπό απέλαση αλλοδαπών, ο οποίος φαίνεται να έχει καθαρισθεί, είναι φωτεινός και έχει επαρκή εξαερισμό διότι η μία πλευρά του έχει μεγάλο άνοιγμα με κάγκελα προς τον δρόμο. Η επάρκεια του φωτός, αέρα και χώρου του κοιτώνα αυτού έχει προκύψει από την κατάργηση του χώρου κυλικείου των αστυνομικών, πρωτοβουλία πολύ θετική, λαμβανομένου υπ' όψη και του συνήθους αριθμού των υπό απέλαση κρατουμένων.

3. Οι μικροί αριθμοί κρατουμένων κατά την 6/7/01 επιτρέπουν ανθρώπινες συνθήκες από πλευράς κίνησης εντός των κελιών, ωστόσο το γεγονός αυτό είναι συμπτωματικό και δεν αναιρεί το σημαντικό πρόβλημα της έλλειψης αυλής, πρόβλημα γενικευμένο στην αστυνομική κράτηση, που συνιστά και βασικό λόγο καταδίκης της χώρας μας από το Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Στρασβούργου (βλέπε απόφαση Peers κατά Ελλάδας του Δικαστηρίου του Στρασβούργου της 19-4-01, παρ.75)). Το κτίριο της Αστυνομικής Διεύθυνσης Χίου, μιά παλαιά κατασκευή περιτρυγυρισμένη από πολυκατοικίες στην προκουμαία της πόλης, δεν φαίνεται να πληροί ούτε τις

σύγχρονες προδιαγραφές κράτησης ούτε και τις ανάγκες στέγασης των αστυνομικών γραφείων. Για τον λόγο αυτό η Αστυνομική Διεύθυνση Χίου προγραμματίζει ήδη τη δημοπράτηση του έργου κατασκευής νέου χώρου κράτησης. Οι προδιαγραφές που έχουν ζητηθεί για τους χώρους κράτησης και παρουσιάσθηκαν στους ειδικούς επιστήμονες του Συνηγόρου του Πολίτη φαίνονται ικανοποιητικές, διασφαλίζοντας επαρκή λουτρά, έκταση για αυλισμό και διαβίωση ανά μικρές ομάδες κρατουμένων.

4. Η κατάσταση από πλευράς υγιεινής των κρατουμένων είναι συνάρτηση των πεπαλαιωμένων εγκαταστάσεων λουτρών και της σχετικής καθαριότητας του χώρου. Το αναφερθέν στον Συνήγορο παλαιότερο κρούσμα ηπατίτιδας τελικώς ήταν μεμονωμένο και οι αστυνομικοί δεν θεωρούν ότι διατρέχουν κίνδυνο. Κάποιο πρόβλημα παροχής νερού έχει αποκατασταθεί με την άμεση κινητοποίηση και εξεύρεση των σχετικών κονδυλίων από τις αστυνομικές αρχές. Το πιο θετικό βήμα είναι η εγκατάσταση ηλιακού θερμοσίφωνα με πρωτοβουλία του Μητροπολίτη Χίου, χάριν στην οποία οι κρατούμενοι έχουν εξασφαλίσει ζεστό νερό.

5. Οι ίδιοι οι κρατούμενοι ανέφεραν ως πρόβλημα την ελλιπή χορήγηση πόσιμου νερού. Διαπιστώθηκε ότι τα προβλεπόμενα τροφεία ύψους - τότε- 1.000 δρχ/ημέρα για κάθε κρατούμενο αποτελούν πρόβλημα για την εξασφάλιση επαρκούς σε πληρότητα και ποσότητα φαγητού καθώς και εμφιαλωμένου νερού. Κατόπιν παραίνεσης του Συνηγόρου του Πολίτη, τα αρμόδια αστυνομικά όργανα έδωσαν άμεση λύση στη διασφάλιση πόσιμου νερού και συμφώνησαν με τον συμβεβλημένο εστιάτορα να περιλαμβάνεται ένα λίτρο εμφιαλωμένου νερού στην τροφοδοσία των κρατουμένων. Ωστόσο, η πληρότητα του φαγητού σε ζωϊκές πρωτεΐνες δεν θα μπορούσε να επιτευχθεί χωρίς την αύξηση από το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης του ποσού των τροφείων. Ο Συνήγορος του Πολίτη επεσήμανε ότι η οικειοθελής παροχή συμπληρωματικής τροφής κλ.π. στους κρατουμένους με επιβάρυνση των αστυνομικών οργάνων, αν και αξιόπαινη πρωτοβουλία, δεν μπορεί να θεωρηθεί λύση στην ελλιπή μέριμνα της ελληνικής πολιτείας.

6. Τελικώς με υπουργική απόφαση έκτοτε διπλασιάσθηκαν τα τροφεία των κρατουμένων από 1000 σε 2000 δρχ/ημέρα. (ΚΥΑ Οικονομικών-Δημόσιας Τάξης αρ.2/30868/0022/ΕΚ Β'3-8-2001). Η κανονιστική αυτή εξέλιξη, που αποτελούσε δέσμευση του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης ήδη σε απάντηση παλιότερης αυτοψίας του Συνηγόρου του Πολίτη στην Κρήτη (έγγραφο Γενικού Γραμματέα υπ'αρ.πρωτ. 6634/1-475424/18-2-2001) είναι ένα βήμα πολύ σημαντικό για την αξιοπρεπή μέριμνα και βασική πρόνοια των κρατουμένων.

7. Μετά τη διασφάλιση επαρκούς φαγητού σε ποσότητα και ποιότητα, το σημαντικότερο πλέον πρόβλημα των αστυνομικών κρατητηρίων, της Χίου αλλά και γενικότερα, αναδεικνύεται ο συνεχής εγκλεισμός των κρατουμένων χωρίς την πρακτική δυνατότητα να περπατήσουν και να ασκηθούν για κάποιες ώρες κάθε ημέρα σε προαύλιο. Η έλλειψη κίνησης των κρατουμένων, των ποινικών και όσων βρίσκονται υπό απέλαση, αποτελεί σαφή ένδειξη ταπεινωτικής μεταχείρισης κατά τα όργανα της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) (βλέπε παραπάνω απόφαση Peers κατά Ελλάδας).

Το Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Στρασβούργου και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων προβαίνουν στη διαπίστωση ότι οι αστυνομικές συνθήκες κράτησης συνιστούν παράβαση της

απαγόρευσης ταπεινωτικής μεταχείρισης (άρθρ.3 της ΕΣΔΑ), συνεκτιμώντας το γεγονός ότι δεν πρόκειται για 24ωρο διάστημα κράτησης (βλέπε απόφαση Dougoz κατά Ελλάδα του Δικαστηρίου του Στρασβούργου της 6-3-01, παρ.40,48). Πράγματι, ο χρόνος αστυνομικής κράτησης που είναι βραχύς για τις ανάγκες μιάς μεταγωγής ή ενός αυτόφωρου, στην περίπτωση της απέλασης έγκειται συχνά σε αρκετές εβδομάδες ή και μήνες, αναλόγως των διαδικαστικών εμπλοκών, του εφικτού της απέλαση κλ.π. Το φαινόμενο αυτό έχει μετατρέψει τη βασική λειτουργία των κρατητηρίων σε χώρους κράτησης παρανόμως εισερχομένων αλλοδαπών.

Ο μικρός αριθμός των αλλοδαπών κρατουμένων κατά την 6-7-01 στην Χίο αποδίδεται στην αναστολή των απελάσεων βάσει της προθεσμίας νομιμοποίησης της παραμονής των αλλοδαπών του πρόσφατου νόμου 2910/2001 (άρθρο 68). Δεδομένου ότι δεν πρόκειται για πάγια διαδικασία, μετά την προθεσμία των μεταβατικών διατάξεων του νέου νόμου αναμένεται να συνεχισθεί το πρόβλημα της παράνομης εισόδου και παραμονής αλλοδαπών. Επομένως στα κρατητήρια θα συνεχίσουν να διαμένουν οι αλλοδαποί που απελαύνονται από τη Διοίκηση λόγω παράνομης εισόδου και διαμονής, παρά τη θετική ρύθμιση του νέου νόμου που προβλέπει ως ανώτατο όριο κράτησης προς διοικητική απέλαση τους 3 μήνες (άρθρο 44 παρ.3 Ν.2910/01). Επίσης θα πρέπει να ληφθούν υπ' όψη και οι αυξητικές τάσεις της μετανάστευσης διεθνώς, που είχαν παρατηρηθεί πριν ακόμη από τα γεγονότα της 11ης-9-2001. Ήδη πριν από την αυτοψία του Συνηγόρου του Πολίτη είχε σημειωθεί και στη Χίο μαζική άφιξη εξαθλιωμένων οικονομικών μεταναστών και πολιτικών προσφύγων με καράβι και η βασική πρόνοια τους είχε παρασχεθεί με την εθελοντική συνεισφορά της τοπικής κοινωνίας. Κατά την ημερομηνία σύνταξης του παρόντος εγγράφου, η Αστυνομική Διεύθυνση Χίου είχε ήδη δώσει λύση στο πρόβλημα αυτό, στεγάζοντας στην κατασκήνωση της Δ/σης Πρόνοιας της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Χίου όσους φθάνουν με καράβι και ζητούν άσυλο στη χώρα.

Ωστόσο, το πρόβλημα παραμένει για τους υπό απέλαση αλλοδαπούς, δεδομένου ότι, όπως προαναφέρθηκε, οι εγκαταστάσεις του πεπαλαιωμένου κτιρίου της Αστυνομικής Διεύθυνσης Χίου δεν επαρκούν για τη διασφάλιση αξιοπρεπών συνθηκών διαβίωσης έστω και μικρού αριθμού κρατουμένων και η μεταστέγασή τους συνιστά επιτακτική ανάγκη. Ο Συνήγορος του Πολίτη ενημερώθηκε ήδη για την εμπλοκή της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας στα προτεινόμενα σχέδια μεταστέγασης, καθώς και για την επικείμενη αξιολόγηση των υφισταμένων προσφορών από επιτροπή του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης.

8. Η Αστυνομική Διεύθυνση Χίου παρακαλείται συνεπώς να κρατήσει ενήμερο τον Συνήγορο του Πολίτη ως προς το χρονοδιάγραμμα μεταστέγασης των κρατητηρίων σε νέο κτίριο, το οποίο να πληροί τα κριτήρια αξιοπρεπούς μεταχείρισης και να θεραπεύει τις υπάρχουσες ελλείψεις υγιεινής και αυλισμού των κρατουμένων.

Ανδρέας Τάκης Χρύσα Χατζή
ειδ. επιστήμονας ειδ. Επιστήμονας

Έγγραφο προς τον Υ.Δ.Τ για το κρατητήρια στη ΓΑΔΑ

http://www.synigoros.gr/reports/1/eggrafo_pros_YDT_kratitiria_GADA.doc

10 Δεκεμβρίου 2001

Αρ. Πρωτ: 1956

Πληροφορίες: Χάρης Σιμόπουλος

Τηλέφωνο: 7289624

Fax: 7289643

ΠΡΟΣ

ΥΠΟΥΡΓΟ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΤΑΞΗΣ

κύριο ΜΙΧΑΛΗ ΧΡΥΣΟΧΟΪΔΗ

Π. ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ 4

10177, ΑΘΗΝΑ

Αξιότιμε κύριε Υπουργέ,

ΘΕΜΑ: Έκθεση αυτοψίας στα κρατητήρια του 7ου ορόφου του Αστυνομικού Μεγάρου Αττικής

Σας διαβιβάζω την έκθεση της αυτοψίας που διενήργησα στα κρατητήρια του 7ου ορόφου του Αστυνομικού Μεγάρου Αττικής στις 7 Μαΐου 2001.

Στην έκθεση αναφέρονται οι λόγοι απόφασης της αυτοψίας, περιγράφονται συνοπτικά οι συνθήκες κράτησης στα προαναφερόμενα κρατητήρια και προτείνονται μέτρα για την αποσυμφόρηση των χώρων και για τη βελτίωση των συνθηκών κράτησης.

Κατά την αυτοψία ο Συνήγορος του Πολίτη διαπίστωσε υπερδιπλάσιο αριθμό κρατουμένων από τον νομίμως προβλεπόμενο, ανεπαρκέστατες συνθήκες υγιεινής και καθαριότητας, ιδιαίτερα άσχημες γενικές συνθήκες κράτησης καθώς και την ύπαρξη αλλοδαπών οι οποίοι εκρατούντο υπό αυτές τις συνθήκες για χρονικό διάστημα που ξεπερνούσε τους έξι μήνες.

Ο Συνήγορος του Πολίτη, λαμβάνοντας υπόψη τις σχετικές διατάξεις της έννομης τάξης μας (άρθρα 2 § 1 και 5 § 1 του Συντάγματος της Ελλάδας, άρθρο 3 Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, νόμο 2778/1999 περί Σωφρονιστικού Κώδικα και νόμο 2910/2001 περί εισόδου και παραμονής αλλοδαπών στην Ελλάδα), καθώς και το γεγονός ότι ως προς την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, οι συνθήκες κράτησης των αλλοδαπών έχουν προκαλέσει τόσο την καταδίκη της χώρας μας από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου όσο και τον στιγματισμό της σε διεθνή fora, κρίνει ότι οι συνθήκες κράτησης των υπό απέλαση αλλοδαπών θα πρέπει άμεσα να αναβαθμισθούν πλήρως.

Η απρόσκοπτη εφαρμογή ορισμένων διατάξεων περί της διαδικασίας απέλασης αλλοδαπών του ν. 2910/2001 θα συμβάλει αποφασιστικά στην αναβάθμιση των συνθηκών κράτησης, καθώς θα περιορίσει σημαντικά τον χρόνο κράτησης και τον αριθμό των υπό διοικητική απέλαση κρατουμένων.

Όμως, σε ό,τι αφορά την εφαρμογή των συγκεκριμένων διατάξεων, ο Συνήγορος του Πολίτη έχει διαπιστώσει ότι: α) στις περιπτώσεις που εκκρεμούν αποφάσεις του Γ. Γ. Περιφέρειας επί της προσφυγής αλλοδαπού

κατά της απόφασης διοικητικής απέλασής του ή επί των κωλυμάτων απέλασης, οι αρμόδιες αστυνομικές αρχές δεν εφαρμόζουν το ανώτατο χρονικό όριο διοικητικής κράτησης των τριών μηνών, αλλά η κράτησή παρατείνεται έως ότου εκδοθούν οι σχετικές αποφάσεις του Γ. Γ. και β) για όσο χρονικό διάστημα εκκρεμεί η απόφαση του Γ.Γ. Περιφέρειας επί προσφυγής κατά απόφασης διοικητικής απέλασης, οι αρμόδιες αστυνομικές αρχές δεν διαβιβάζουν την τυχόν σχετική εισήγηση περί κωλυμάτων απέλασης.

Οι προαναφερόμενες πρακτικές των αστυνομικών αρχών έχουν ως αποτέλεσμα οι υπό διοικητική απέλαση αλλοδαποί συχνά να κρατούνται για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα από το ελάχιστο αναγκαίο και επομένως να αυξάνεται ο αριθμός των εν λόγω κρατουμένων. Συνέπεια αυτών είναι η πρόσθετη στέρηση της ελευθερίας τους, η υποβάθμιση των συνθηκών κράτησής τους και επιπλέον η αύξηση της δημόσιας δαπάνης για τα έξοδα διαβίωσης και κράτησής τους, χωρίς να συντρέχει κανένας ουσιαστικός λόγος. Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, ο Συνήγορος του Πολίτη προτείνει τα ακόλουθα:

- α) ανάπτυξη συνεργασίας με τις Γ.Γ. Περιφερειών με σκοπό την ίδρυση ειδικών χώρων κράτησης αλλοδαπών,
- β) οι υπό διοικητική απέλαση αλλοδαποί, αμέσως μόλις συμπληρώσουν τρεις μήνες κράτησης, να αποφυλακίζονται πάραυτα με ενέργειες των αρμοδίων αστυνομικών αρχών,
- γ) οι αρμόδιες αστυνομικές αρχές, αμέσως μόλις διαπιστώσουν το ανέφικτο της διοικητικής απέλασης, να εισηγούνται σχετικώς στον Γ.Γ. Περιφέρειας, ανεξάρτητα από τις τυχόν ενέργειες του κρατουμένου (π.χ. άσκηση προσφυγής),

Ελπίζω κύριε Υπουργέ, οι ανωτέρω προτάσεις του Συνηγόρου του Πολίτη να συμβάλουν στην αναβάθμιση των συνθηκών κράτησης των αλλοδαπών.

Ευχαριστώ εκ των προτέρων για τη συνεργασία.

Με τιμή,

Γιώργος Καμίνης

Έκθεση αυτοψίας για τα κρατητήρια στη ΓΑΔΑ

http://www.synigoros.gr/reports/1/ek8esi_aftopsias_kratitiria_GADA.doc

ΕΚΘΕΣΗ ΑΥΤΟΨΙΑΣ
ΣΤΑ ΚΡΑΤΗΤΗΡΙΑ
7ου ΟΡΟΦΟΥ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΟΥ ΜΕΓΑΡΟΥ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΤΗΝ 07/05/2001

Ι) Η ΑΠΟΦΑΣΗ ΑΥΤΟΨΙΑΣ

Ο Συνήγορος του Πολίτη, λαμβάνοντας υπόψη:

α) δημοσιεύματα του ημερήσιου και ηλεκτρονικού τύπου της 3ης και 4ης Μαΐου 2001 (εφημερίδα «ΤΑ ΝΕΑ», ηλεκτρονική σελίδα www.flash.gr), τα οποία ανέφεραν ότι το πρωί της 2ης Μαΐου 2001 στον 7ο όροφο της Γενικής Αστυνομικής Διεύθυνσης Αττικής (Γ.Α.Δ.Α.) περίπου πενήντα υπό απέλαση αλλοδαποί, κυρίως από το Μπαγκλαντές και το Πακιστάν, διαμαρτυρήθηκαν έντονα διότι εκρατούντο για σημαντικό χρονικό διάστημα χωρίς να έχουν ξεκινήσει οι διαδικασίες απέλασής τους,

β) το συνταχθέν, κατόπιν αυτοψίας στο Αστυνομικό Τμήμα Ομοιοίας, με αριθμό πρωτοκόλλου 7905.99.2.3/27.8.1999 πόρισμα του Συνηγόρου του Πολίτη προς τον Υπουργό Δημόσιας Τάξης, με θέμα τις συνθήκες διαβίωσης των υπό απέλαση κρατούμενων αλλοδαπών στο εν λόγω Τμήμα, όπου επισημαίνεται ρητώς το ενδεχόμενο να εναχθεί το Ελληνικό Κράτος ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, λόγω παραβίασης του άρθρου 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης «για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών» (ν.δ. 53/1974) και

γ) τις αποφάσεις *Dougoz v. Greece* της 6ης Μαρτίου 2001 και *Peers v. Greece* της 19ης Απριλίου 2001 του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στο Στρασβούργο, οι οποίες καταδικάζουν το Ελληνικό Κράτος σε αποζημίωση για το γεγονός ότι οι συνθήκες διαβίωσης των υπό κράτηση αλλοδαπών στην Ελλάδα συνιστούν εξευτελιστική μεταχείριση απαγορευόμενη από το άρθρο 3 της προαναφερόμενης Σύμβασης, αποφάσισε να διερευνήσει αυτεπαγγέλτως τις συνθήκες κράτησης των υπό απέλαση αλλοδαπών στον 7ο όροφο της Γ.Α.Δ.Α. Η αυτοψία παραγγέλθηκε να διενεργηθεί από τον Βοηθό Συνήγορο του Πολίτη κύριο Γιώργο Καμίνη, επίκουρο καθηγητή του Τμήματος Νομικής του Πανεπιστημίου Αθηνών, και τους ειδικούς επιστήμονες του Τομέα Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, κύριους Χάρη Σιμόπουλο και Ανδρέα Τάκη.

II) Η ΑΥΤΟΨΙΑ

Η αυτοψία διενεργήθηκε την Δευτέρα 7η Μαΐου 2001.

Περί την 8η πρωινή ο Βοηθός Συνήγορος και ένας εκ των δύο ειδικών επιστημόνων (ο κ. Χ. Σιμόπουλος) επισκέφθηκαν τη Γ.Α.Δ.Α., όπου τους υποδέχθηκαν οι κύριοι ..., Υποδιοικητής της Διεύθυνσης Ασφαλείας Αττικής και ..., Προϊστάμενος της Υποδιεύθυνσης Αλλοδαπών Αττικής στο γραφείο του κυρίου

Ο Βοηθός Συνήγορος ενημέρωσε για το σκοπό της διενεργούμενης αυτοψίας και επεσήμανε ότι οι άσχημες συνθήκες κράτησης των αλλοδαπών έχουν προκαλέσει την καταδίκη της χώρας μας από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Επίσης υπογράμμισε ότι οι διοικητικά κρατούμενοι αλλοδαποί αντιμετωπίζουν τις πλέον δυσμενείς συνθήκες κράτησης, καθώς ως επί το πλείστον κρατούνται για μεγάλα και αόριστα χρονικά διαστήματα σε αστυνομικά κρατητήρια, μολονότι αυτά προορίζονται για όλως βραχυχρόνια κράτηση, και όχι σε ειδικούς χώρους κράτησης ή σε σωφρονιστικά καταστήματα. Τέλος, οι διενεργήσαντες την αυτοψία ζήτησαν από τους δύο αξιωματικούς της Γ.Α.Δ.Α. ενημέρωση σχετικά με τους λόγους της αναταραχής στα κρατητήρια του 7ου ορόφου στις 02.05.2001.

Οι αξιωματικοί της Γ.Α.Δ.Α. δήλωσαν ότι πραγματική αιτία της αναταραχής στις 02.05.2001 ήταν η πρόθεση να ματαιωθεί η εκτέλεση τυχόν διοικητικών

απελάσεων και ότι εν μέρει την αναταραχή προκάλεσαν οι παραιτήσεις των δικηγόρων των κρατουμένων προς αυτούς για καθυστέρηση της διαδικασίας απέλασής τους, με σκοπό την υπαγωγή τους στο ν. 2910/2001. Ωστόσο αναγνώρισαν ότι στα κρατητήρια του 7ου ορόφου κρατείται διπλάσιος αριθμός αλλοδαπών από τον προβλεπόμενο, αν και δήλωσαν ότι πράττουν τα δέοντα ούτως ώστε αφενός οι κρατούμενοι να διαβιούν σε παραδεκτές συνθήκες και αφετέρου να περιορίζεται στο ελάχιστο ο χρόνος κράτησής τους.

Στη συνέχεια ο Βοηθός Συνήγορος επισκέφθηκε τα κρατητήρια του 7ου ορόφου του Αστυνομικού Μεγάρου Αττικής (Α.Μ.Α.) συνοδευόμενος από τους προαναφερόμενους αξιωματικούς. Εκεί διαπίστωσε ότι:

- α) ο αριθμός των κρατουμένων ήταν περισσότερο από 2,5 φορές μεγαλύτερος του προβλεπόμενου. Συγκεκριμένα, σε χώρο όπου προβλέπεται να κρατούνται 80 άτομα εκρατούντο 207,
- β) οι συνθήκες υγιεινής και καθαριότητας ήταν ανεπαρκέστατες για τον αριθμό των κρατουμένων. Συγκεκριμένα, τα κρατητήρια διέθεταν μόλις 6 τουαλέτες και 6 ντους,
- γ) οι γενικότερες συνθήκες διαβίωσης των κρατουμένων ήταν ιδιαίτερα άσχημες καθώς:
 - i) στους περισσότερους θαλάμους μετά βίας χωρούσαν να ξαπλώσουν οι κρατούμενοι,
 - ii) μέρος των διαδρόμων του ορόφου είχε μετασκευαστεί σε θαλάμους κρατητηρίων,
 - iii) ο χώρος αεριζόταν ανεπαρκώς,
 - iv) τα ρούχα, τα κλινοσκεπάσματα και η κλινοστρωμνή των κρατουμένων δεν ήταν στοιχειωδώς καθαρά και ευπρεπή ενώ ο καθαρισμός των εν λόγω ειδών ήταν ιδιαίτερα δύσκολος αν όχι ανέφικτος για τους κρατουμένους,
 - v) η στοιχειώδης σωματική άσκηση δια περιπάτου των κρατουμένων ήταν αδύνατη,
- δ) υπήρχαν αλλοδαποί που εκρατούντο κάτω από αυτές τις συνθήκες για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των έξι μηνών αναμένοντας την εκτέλεση της διοικητικής τους απέλασης.

Μετά το τέλος της επίσκεψης στο χώρο των κρατητηρίων, επακολούθησε συνομιλία με κλιμάκιο αρμόδιων αξιωματικών στο γραφείο του κυρίου ..., όπου ο Βοηθός Συνήγορος επεσήμανε ότι τα κρατητήρια του 7ου ορόφου της Γ.Α.Δ.Α. αλλά και γενικότερα τα αστυνομικά κρατητήρια δεν παρέχουν στοιχειωδώς παραδεκτές συνθήκες κράτησης σε πρόσωπα τα οποία κρατούνται πέραν των λίγων ημερών, όπως οι υπό απέλαση αλλοδαποί. Επίσης εκ νέου επέστησε την προσοχή στο γεγονός ότι η συνέχιση της κατάστασης αυτής θα έχει δυσμενή αντίκτυπο στη διεθνή εικόνα της χώρας μας, καθώς ενδέχεται να προκαλέσει και άλλες καταδίκες από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου για τις συνθήκες κράτησης των αλλοδαπών. Τέλος, ο Βοηθός Συνήγορος ευχαρίστησε τον κύριο ... και τους λοιπούς αξιωματικούς για την καλή συνεργασία τους με το Συνήγορο του Πολίτη.

III) ΟΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΒΕΛΤΙΩΣΗΣ ΤΩΝ ΣΥΝΘΗΚΩΝ ΚΡΑΤΗΣΗΣ

Ο Συνήγορος του Πολίτη, λαμβάνοντας υπόψη:

- α) την από 07.05.2001 αυτοψία που διενήργησε στα κρατητήρια του 7ου ορόφου Α.Μ.Α. της Γ.Α.Δ.Α.,

β) το νόμο 2778/1999 (Σωφρονιστικός Κώδικας), ο οποίος ρυθμίζει τους «κανόνες ... τους όρους και τις συνθήκες εκτέλεσης ποινών και μέτρων ασφαλείας κατά της ελευθερίας, σύμφωνα με το Σύνταγμα, τις διεθνείς συμβάσεις, τους νόμους και τις κανονιστικές πράξεις που εκδίδονται κατ' εξουσιοδότησή τους» (άρθρο 1 § 1),

γ) τα άρθρα 44 § 3, 45 και 48 του ν. 2910/2001, τα οποία αντιστοίχως προβλέπουν ότι:

i) η κράτηση του υπό διοικητική απέλαση αλλοδαπού δεν μπορεί να υπερβαίνει τους τρεις μήνες,

ii) εφόσον δεν είναι εφικτή η άμεση απέλαση του αλλοδαπού, ο Γενικός Γραμματέας Περιφέρειας μπορεί να επιτρέψει την προσωρινή παραμονή του στη χώρα και

iii) ο Γενικός Γραμματέας Περιφέρειας δύναται να ιδρύει ειδικούς χώρους κράτησης για τους υπό απέλαση αλλοδαπούς, την ευθύνη της φύλαξης των οποίων έχει η Ελληνική Αστυνομία, κρίνει ότι:

α) οι υπό διοικητική απέλαση κρατούμενοι αλλοδαποί, ως προσωρινά κρατούμενοι σύμφωνα με το άρθρο 284 του Κ.Π.Δ., θα έπρεπε να κρατούνται σε φυλακές υποδίκων. Ωστόσο, το άρθρο 48 του ν. 2910/2001 προβλέπει ότι αυτοί κρατούνται στις οικείες αστυνομικές αρχές ή σε ειδικούς χώρους κράτησης. Όμως αναμφισβήτητα οι συνθήκες κράτησης τόσο στα κρατητήρια του 7ου ορόφου Α.Μ.Α. της Γ.Α.Δ.Α., όσο και στα λοιπά αστυνομικά κρατητήρια που κρατούνται υπό διοικητική απέλαση αλλοδαποί, θα πρέπει να αναβαθμισθούν πλήρως, ούτως ώστε να πληρούν στοιχειωδώς τις διατάξεις του Σωφρονιστικού Κώδικα και

β) η άμεση και χωρίς προσκόμματα εφαρμογή των προαναφερομένων διατάξεων του ν. 2910 θα συμβάλει στη μείωση του αριθμού των διοικητικά κρατουμένων αλλοδαπών και στη βελτίωση των συνθηκών κράτησής τους.

Ως εκ τούτου, ο Συνήγορος του Πολίτη, προτείνει τα ακόλουθα:

A. Οι χώροι κράτησης (αστυνομικά κρατητήρια ή ειδικοί χώροι) πρέπει να ανταποκρίνονται στα οριζόμενα από το Σωφρονιστικό Κώδικα. Ειδικότερα, τόσο στα κρατητήρια του 7ου ορόφου Α.Μ.Α. της Γ.Α.Δ.Α., όσο και στα λοιπά αστυνομικά κρατητήρια όπου κρατούνται υπό διοικητική απέλαση αλλοδαποί θα πρέπει να υφίστανται οι ακόλουθοι όροι και συνθήκες κράτησης:

i) η έννομη προστασία των κρατουμένων και το δικαίωμα αναφοράς στις αρχές (άρθρο 6 ΣΚ),

ii) η ατομική υγιεινή και καθαριότητα των κρατουμένων (άρθρο 25 § 1 ΣΚ),

iii) ο υγειονομικός έλεγχος των κρατητηρίων από την αρμόδια Υγειονομική Επιθεώρηση της Νομαρχίας (άρθρο 26 § 1 ΣΚ),

iv) η ιατρική και φαρμακευτική περίθαλψη των κρατουμένων (άρθρο 27 § 1 ΣΚ),

v) η εισαγωγή ασθενών κρατουμένων σε θεραπευτικά καταστήματα κράτησης ή νοσηλευτικά ιδρύματα (άρθρο 30 ΣΚ),

vi) η κατάλληλη διατροφή των κρατουμένων (άρθρο 32 § 1 ΣΚ),

vii) η ευπρέπεια και καθαριότητα της κλινοστρωμνής, των κλινοσκεπασμάτων, των ενδυμάτων και των πετσετών των κρατουμένων (άρθρο 33 ΣΚ),

viii) η στοιχειώδης σωματική άσκηση δια περιπάτου σε επαρκώς φυλασσόμενους χώρους εκτός των θαλάμων κράτησης (άρθρο 36 ΣΚ),

ix) η επικοινωνία των κρατουμένων με το ευρύτερο κοινωνικό τους περιβάλλον μέσω υποδοχής επισκέψεων (άρθρο 52 ΣΚ) και τηλεφωνικής επικοινωνίας, τηλεγραφημάτων και επιστολών (άρθρο 53 ΣΚ),

B. Την άμεση εφαρμογή του 2910/2001. Ειδικότερα προτείνει:

i) την αποφυλάκιση των υπό διοικητική απέλαση κρατουμένων αμέσως μόλις συμπληρώνουν τρεις μήνες κράτησης (άρθρο 44 § 3 ν. 2910/2001),

ii) το αρμόδιο αστυνομικό όργανο, αμέσως μόλις διαπιστώσει ότι είναι ανέφικτη η άμεση απέλαση του κρατούμενου αλλοδαπού, να εισηγείται προς το Γενικό Γραμματέα Περιφέρειας προκειμένου να του επιτραπεί η προσωρινή παραμονή στη χώρα (άρθρο 45 ν. 2910/2001),

iii) την ανάπτυξη συνεργασίας και συνεννόησης με τις Γενικές Γραμματείες Περιφερειών με σκοπό την ίδρυση ειδικών χώρων κράτησης των υπό διοικητική απέλαση κρατουμένων αλλοδαπών με απόφαση του Γενικού Γραμματέα Περιφέρειας (άρθρο 48 ν. 2910/2001).

Έγγραφο προς συναρμόδιους υπουργούς για τους χώρους κράτησης στην Κω.

http://www.synigoros.gr/reports/1/eggrafo_pros_synarmodious_ypourgous_ko_s.doc

13 Νοεμβρίου 2001

Αρ.Πρωτ. 12280/01/2.3

Προς

-τον κ.Υπουργό Δημόσιας Τάξης

-τον κ.Υπουργό Εμπορικής Ναυτιλίας

-τον κ.Υπουργό Υγείας και Πρόνοιας

-τον κ.Υπουργό Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης

ΘΕΜΑ: Έκθεση αυτοψίας στους χώρους κράτησης των αστυνομικών και λιμενικών αρχών Κω.

Αξιότιμε κύριε Υπουργέ,

Σας διαβιβάζω την Έκθεση της αυτοψίας που διενεργήθηκε στους χώρους κράτησης των αστυνομικών και λιμενικών αρχών Κω στις 6 και 7 Σεπτεμβρίου 2001 από κλιμάκιο επιστημόνων του Συνηγόρου του Πολίτη.

Στην Έκθεση αυτή επισημαίνεται: α) η ανεπάρκεια των χώρων αυτών να στεγάσουν σε συνθήκες σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας τον μεγάλο αριθμό μεταναστών που εισέρχονται δια θαλάσσης παράνομα στη χώρα, και β) οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν όσοι επιθυμούν να ζητήσουν άσυλο.

Ο Συνήγορος του Πολίτη, αντιμετωπίζοντας το ζήτημα αυτό ως πρόβλημα εφαρμογής κανόνων του Συντάγματος (άρθρ. 2 παρ.1, 5 παρ.1, 7 παρ.2, 22 παρ.3 Συντάγματος), της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (άρθρ.3 Ε.Σ.Δ.Α.), της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 και της κοινής νομοθεσίας (Ν.2776/99, Ν.1975/91 και π.δ. 61/1999), διατυπώνει προτάσεις που αποσκοπούν τόσο στην άμεση βελτίωση της υφιστάμενης κατάστασης όσο και στην αναδιοργάνωση των σχετικών διαδικασιών, με προοπτική τη μέγιστη δυνατή διασφάλιση της προστασίας των στοιχειωδών δικαιωμάτων των οικονομικών μεταναστών και των πολιτικών προσφύγων.

Οι προτάσεις αυτές, που αναπτύσσονται αναλυτικά στο συνημμένο έγγραφο, και στηρίζονται στις διαπιστώσεις της αυτοψίας και στις συζητήσεις με τους συναρμόδιους τοπικούς φορείς, αφορούν κατ'αρχήν την ενιαία κατεύθυνση και επίλυση των προβλημάτων της μεταχείρισης και των συνθηκών διαβίωσης των παρανόμως εισερχομένων μεταναστών με τη δημιουργία ενός κεντρικού συντονιστικού οργάνου. Επίσης, ο Συνήγορος του Πολίτη θεωρεί ευκταία τη δημιουργία κέντρων υποδοχής μεταναστών και, εάν αυτή δεν καθίσταται αμέσως δυνατή, θεωρεί επιβεβλημένη τη βελτίωση των υφισταμένων χώρων κράτησης ώστε να εναρμονισθούν προς τα ενδεδειγμένα κατά το Σύνταγμα και την ΕΣΔΑ πρότυπα αξιοπρεπούς μεταχείρισης. Βάσει και της πρόσφατης καταδίκης της χώρας μας στο Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (αποφάσεις Δικαστηρίου του Στρασβούργου Peers κατά Ελλάδα της 19-4-01, Dougoz κατά Ελλάδα της 6-3-01) για παραβίαση του άρθρου 3 της Ε.Σ.Δ.Α. λόγω συνθηκών που συνιστούν εξ αντικειμένου ταπεινωτική μεταχείριση στους χώρους κράτησης, ο Συνήγορος του Πολίτη συνιστά τη λήψη άμεσων μέτρων για τους χώρους αστυνομικής και λιμενικής κράτησης στην Κω.

Τα άμεσα αυτά μέτρα συνίστανται στη μεταστέγαση των παρανόμως εισερχομένων σε μεγαλύτερο και καταλληλότερο χώρο από το υπάρχον λιμενικό φυλάκιο καθώς και στην πρόβλεψη από το Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας τροφείων για τους κρατούμενους από τις λιμενικές αρχές, με ρύθμιση αντίστοιχη με την ισχύουσα διάταξη του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης.

Ως προς τον υφιστάμενο χώρο αστυνομικής κράτησης παρανόμως εισελθόντων μεταναστών στην Κω, θα πρέπει να λυθούν τα νομικά προβλήματα της χρήσης του, και να εξασφαλισθεί η θέρμανση του κτιρίου, καθώς και η τηλεφωνική επικοινωνία και η δυνατότητα κίνησης των κρατουμένων στο προαύλιο.

Βασική είναι επίσης η διασφάλιση τακτικής και όχι περιστασιακής ιατρικής εξέτασης και περίθαλψης των κρατουμένων μεταναστών, τόσο προληπτικώς, κατά τη σύλληψη από τις λιμενικές αρχές, όσο και στη συνέχεια με την τακτική επίσκεψη ιατρού στον χώρο που κρατούνται από τη αστυνομία.

Τέλος, ως προς τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν όσοι επιθυμούν να ζητήσουν άσυλο, κρίνεται αναγκαία η ύπαρξη διερμηνέα και η ευαισθητοποίηση του λιμενικού και αστυνομικού προσωπικού ούτως ώστε να διευκολύνουν την πρόσβαση στη διαδικασία ασύλου. Η δε εφαρμογή της

ταχύρρυθμης διαδικασίας επιτόπιας εξέτασης των σχετικών αιτημάτων θα μπορούσε να μειώσει σημαντικά το διάστημα αναμονής των ενδιαφερομένων αιτούντων. Ο Συνήγορος του Πολίτη επισημαίνει ότι η πρακτική της συνεχιζόμενης κράτησης των αιτούντων άσυλο, που έχουν παραλάβει το σχετικό δελτίο, αντίκειται στη Σύμβαση της Γενεύης και στις σχετικές οδηγίες του ΟΗΕ καθώς και σε σχέδιο Οδηγίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης και θεωρεί ευκαίριο τον διαχωρισμό της αρχής που εξετάζει τα αιτήματα ασύλου από την αρχή που είναι αρμόδια για την κράτηση των λαθρομεταναστών, προς μέγιστη διασφάλιση εφαρμογής του υπερνομοθετικού προστατευτικού πλαισίου για τους πολιτικούς πρόσφυγες.

Ελπίζω, κύριε Υπουργέ, οι ανωτέρω προτάσεις του Συνηγόρου του Πολίτη να συμβάλουν στο έργο σας για τη διασφάλιση των στοιχειωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων των μεταναστών και των προσφύγων και παρακαλώ να τις εξετάσετε στο μέτρο που εμπίπτουν στην αρμοδιότητά σας.

Με τιμή

Γιώργος Καμίνης
Βοηθός Συνήγορος του Πολίτη

Πληροφορίες: Χρύσα Χατζή (τηλ.72 89 638), Καλλιόπη Στεφανάκη (τηλ. 72 89 626)

Κοινοποίηση:

- Γεν.Γραμματέας Πολιτικού Σχεδιασμού
Ευαγγελιστριάς 2, 105 63 ΑΘΗΝΑ
- Γεν.Γραμματέας Υπουργείου Δημόσιας Τάξης
Κατεχάκη 1, 115 25 ΑΘΗΝΑ
- Γενικός Γραμματέας Περιφέρειας Β.Αιγαίου
Κουντουριώτη 77, 811 00 ΜΥΤΙΛΗΝΗ
- Έπαρχος Κω
Ακτή Μιαούλη, 853 00 ΚΩΣ
- Δήμαρχος Κω
Ακτή Κουντουριώτη 7, 853 00 ΚΩΣ
- Αστυνομικός Διευθυντής Κω
Ακτή Μιαούλη, 853 00 ΚΩΣ
- Λιμενάρχης Κω
Ακτή Κουντουριώτη 25, 853 00 ΚΩΣ
- Πρόεδρος Γενικού Νομαρχιακού Νοσοκομείου Κω
Ιπποκράτους 34, 853 00 ΚΩΣ
- Π.Σ.Ε.Α. Κω
Επαρχείο, Ακτή Μιαούλη, 853 00 ΚΩΣ

Έκθεση αυτοψίας για τους χώρους κράτησης στη Κω.

http://www.synigoros.gr/reports/1/ekuesi_aftopsias_kratitiria_kos.doc

12 Νοεμβρίου 2001
Αρ.Πρωτ. 12280/01/2.2

ΕΚΘΕΣΗ ΑΥΤΟΨΙΑΣ ΣΤΟΥΣ ΧΩΡΟΥΣ ΚΡΑΤΗΣΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΣΤΗΝ ΚΩ (6 -7/9/2001)

Ο Συνήγορος του Πολίτη είναι αποδέκτης της υπ'αριθμ. 12280/24-8-2001 αναφοράς της οργάνωσης «Γιατροί του Κόσμου», σχετικά με τις κακές συνθήκες κράτησης, την ελλιπή πρόσβαση στο πολιτικό άσυλο και την ανεπάρκεια, από πλευράς χώρου, χρημάτων και υποδομής, των μέσων που έχουν στη διάθεσή τους οι τοπικές Λιμενικές και Αστυνομικές αρχές για τους πρόσφυγες και μετανάστες που φθάνουν, σε μεγάλους αριθμούς, παράνομα στη νήσο Κω.

Οι κακές συνθήκες υγιεινής, ο συνωστισμός των κρατουμένων στους πρόχειρους χώρους λιμενικής και αστυνομικής κράτησης, η έλλειψη πρόβλεψης τροφείων στη νομοθεσία του Λιμενικού Σώματος, η ανεπάρκεια προληπτικής ιατρικής περίθαλψης, την οποία προσέφεραν εθελοντικά οι «Γιατροί του Κόσμου» σε επίσκεψή τους στο νησί, αποτελούν τα κυριότερα προβλήματα που θίγει η αναφορά. Τα ζητήματα αυτά, που εγείρουν σοβαρά ερωτηματικά για την κράτηση των μεταναστών σε στοιχειώδεις συνθήκες σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, σε συνδυασμό με το ερώτημα της προστασίας των πολιτικών προσφύγων σύμφωνα με τα κριτήρια της Σύμβασης της Γενεύης, κατέστησαν αναγκαία την επιτόπια επίσκεψη κλιμακίου του Συνηγόρου του Πολίτη, η οποία πραγματοποιήθηκε στις 6 και 7 Σεπτεμβρίου 2001. Οι επιστήμονες του Κύκλου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Καλλιόπη Στεφανάκη και Χρύσα Χατζή, είχαν την ευκαιρία να διαπιστώσουν τα προβλήματα και να συζητήσουν για την επίλυσή τους με τις τοπικές αρχές, ήτοι τον Αστυνομικό Διοικητή κ. Στυλ. Παπαδάκη και τον Προϊστάμενο του Τμήματος Ασφαλείας Κω κ. Κοπανέζο, τον Λιμενάρχη κ. Βασ.Σιέττο, τον Δήμαρχο κ. Μιλτ. Φάκο και τον Έπαρχο του νησιού κ. Βασ. Ξυπολυτά. Τα συμπεράσματα της διήμερης αυτής επίσκεψης έχουν ως εξής:

1. ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΚΡΑΤΗΣΗΣ

Το Λιμενικό Σώμα επιλαμβάνεται κατ'αρχήν των μεταναστών, οι οποίοι περνούν με πλεύσιμα από τις ακτές της γειτονικής Τουρκίας, συχνά μετά από καταδίωξη που μπορεί να οδηγήσει στη βύθιση του σκάφους από τους καπετάνιους που συμμετέχουν στο παράνομο αυτό κύκλωμα και στην ανάγκη διάσωσης των επιβατών. Οι επιβάτες οδηγούνται στο Λιμενικό Φυλάκιο, καταγράφονται τα στοιχεία τους και τηρείται λεπτομερής κατάσταση με τα

προσωπικά τους αντικείμενα και χρήματα, μετά από σωματική έρευνα από δύο λιμενικούς, ως ορίζει ο νόμος. Ο Συνήγορος του Πολίτη θεωρεί την πλήρη αυτή σωματική έρευνα αναγκαία για να μην υπάρχουν αιτιάσεις κατά των οργάνων του λιμενικού ή κατά άλλων μεταναστών για την κλοπή χρημάτων, οι οποίες άλλως θα είναι δύσκολο να ελεγχθούν. Δίνεται σήμα στις αρμόδιες αρχές και εισάγεται στον Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών Κω το ερώτημα της δίωξης των κρατουμένων για παράνομη είσοδο στη χώρα. Η συνήθης πρακτική είναι ότι οι μετανάστες δεν κρατούνται ως υπόδικοι διότι ο Εισαγγελέας απέχει από τη δίωξη, και κατά συνέπεια περνούν στη δικαιοδοσία των αστυνομικών αρχών και κρατούνται σε χώρο της Αστυνομίας προς απέλαση, εκτός εάν υπάρξει προσφυγή κατά της απέλασής τους ή αίτηση ασύλου κ.λ.π. Η κράτηση από τη Λιμενική Αρχή μπορεί να διαρκέσει από μία έως τρεις ημέρες, αναλόγως εάν συμπίπτει με Σαββατοκύριακο ή άλλη αργία. Η κράτηση από την Αστυνομία μπορεί να διαρκέσει πολλές ημέρες ή και εβδομάδες, αναλόγως των διαδικαστικών εμπλοκών, του εφικτού ή μη της απέλασης κ.λ.π.

2. ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΚΡΑΤΗΣΗΣ ΑΠΟ ΤΗ ΛΙΜΕΝΙΚΗ ΑΡΧΗ

Ο χώρος του Λιμενικού Φυλακίου, στον λιμενοβραχίονα, είναι 15 περίπου τετραγωνικών και διαθέτει τουαλέτα. Το πρωί της 7/9/01 στον χώρο αυτόν βρίσκονταν τρεις λιμενικοί φύλακες, 13 Αφγανοί και Ιρακινοί, μεταξύ αυτών γυναίκες με ένα μωρό και μεγαλύτερα παιδιά, οι οποίοι είχαν συλληφθεί την προηγούμενη νύχτα. Ήδη για τους περισσότερους από αυτούς είχε φθάσει το σήμα αποχής από την ποινική δίωξη και μάζευαν τα πράγματά τους προκειμένου να μεταφερθούν στον χώρο κράτησης της αστυνομίας. Δεδομένου ότι το λιμενικό φυλάκιο φιλοξενεί το σύνολο των εισερχομένων λάθρα μεταναστών, έχει χρησιμοποιηθεί για τη στέγαση δεκαπλάσιου αριθμού ατόμων, σε συνθήκες που η ίδια η λιμενική αρχή κρίνει ανεπαρκείς. Ο μόνος τρόπος να χωρέσουν τόσα άτομα είναι η υπαίθρια διαμονή, στον χώρο έμπροσθεν του φυλακίου, που οι λιμενικοί κλείνουν με διαχωριστικά, βοηθώντας του καλού καιρού κατά τους τελευταίους (θερινούς) μήνες που άρχισε να παρουσιάζεται αθρόα παράνομη είσοδος μεταναστών.

Σοβαρό πρόβλημα των συνθηκών κράτησης από τις Λιμενικές Αρχές είναι ότι οι σχετικές διατάξεις δεν προβλέπουν τροφεία κρατουμένων. Το γεγονός αυτό είναι ενδεικτικό της αλλαγής που έχει επιφέρει η αθρόα παράνομη είσοδος μεταναστών στις συνήθεις λειτουργίες του Λιμενικού Σώματος. Η σίτιση των μεταναστών στηρίζεται στην περιστασιακή εθελοντική προσφορά ιδιωτών ξενοδόχων της νήσου και κυρίως στην οργάνωση «Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός». Ο Δήμος Κω υποσχέθηκε να συμβάλει στο μέλλον στη χρηματοδότηση της τροφοδοσίας. Ο Συνήγορος του Πολίτη επισημαίνει την έλλειψη ευελιξίας των κεντρικών υπηρεσιών του Κράτους να καλύψουν το κενό αυτό, δεδομένου ότι οι αριθμοί των ατόμων που κρατούνται από τις Λιμενικές Αρχές βαίνουν σταθερά αυξανόμενοι.

Πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι σε κανένα στάδιο της προπεριγραφείας διαδικασίας οι κρατούμενοι δεν ελέγχονται ιατρικώς κατά την είσοδό τους στη χώρα για να διαπιστωθεί η κατάσταση της υγείας τους ούτε και για λόγους πρόληψης τυχόν μεταδοτικών ασθενειών. Η μόνη προληπτική ιατρική

εξέταση, όπως προαναφέρθηκε, πραγματοποιείται με την εθελοντική πρωτοβουλία οργανώσεων όπως οι «Γιατροί του Κόσμου», κατόπιν επισκέψεως κλιμακίου ιατρών από την Αθήνα. Παρατηρείται ότι η εθελοντική αυτή πρωτοβουλία, η οποία ασκείται κατ'ανάγκην περιστασιακά, δεν μπορεί ούτε στην πράξη να υποκαταστήσει την οφειλόμενη κρατική μέριμνα προς τους ίδιους τους μετανάστες και προληπτικά προς τον τοπικό πληθυσμό (άρθρ. 5 παρ.2, 21 παρ.3 Συντάγματος), δεδομένου ότι ο πληθυσμός των κρατουμένων εναλλάσσεται διαρκώς λόγω νέων αφίξεων. Ο Δήμαρχος Κω επεσήμανε ότι ιδιώτες ιατροί του νησιού προσφέρονται εθελοντικώς κατά καιρούς να εξετάσουν αμισθί μετανάστες που εκφράζουν σχετικό αίτημα προς τις λιμενικές ή αστυνομικές αρχές. Τα τυχόν άμεσα και ορατά περιστατικά ασθένειας αντιμετωπίζονται με μεταγωγή στο Γενικό Νομαρχιακό Νοσοκομείο Κω.

3. ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΚΡΑΤΗΣΗΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ

Διαπιστώνεται κατ'αρχήν η ανεπάρκεια από πλευράς έκτασης του χώρου των κρατητηρίων, στο ισόγειο του παλαιού κτιρίου στο λιμάνι που στεγάζει τις υπηρεσίες της Αστυνομίας. Τα κρατητήρια αυτά, αν και καθαρά και με επαρκή αέρα και φως διότι βλέπουν προς εσωτερική αυλή, μπορούν να φιλοξενήσουν μέχρι 15 άτομα και δεν επαρκούν για τη στέγαση των παρανόμως εισελθόντων στη χώρα, που μπορεί να διαρκέσει πολλές ημέρες ή και εβδομάδες.

Οι γυναίκες και τα παιδιά στεγάζονται χωριστά, στον χώρο πρώην μικρού ξενοδοχείου μέσα στην πόλη, και διασφαλίζεται έτσι ο βασικός κανόνας διαχωρισμού τους από τους ενήλικους άνδρες (άρθρ.11, 13 Ν.2776/99).

Η διαβίωση των ανδρών ωστόσο είναι προβληματική, αφού δεν έχει βρεθεί χώρος διαρρυθμισμένος σε δωμάτια ή έστω σε κοιτώνες για ομάδες κρατουμένων. Οι άνδρες φυλάσσονται στον χώρο του εγκαταλελειμμένου - ορθότερα, υπό κατάσχεση - κέντρου διασκέδασης «Αιγαίον» έξω από την πόλη, ο οποίος είναι τεράστιος, ενιαίος, με κάποιες εγκαταστάσεις υγιεινής στη μία πλευρά. Στο εσωτερικό του είναι απλωμένα στρώματα και 130 κατά την ημέρα της αυτοψίας κρατούμενοι, ο ένας δίπλα στον άλλον. Παρατηρείται πάντως η καλή κατάσταση των ειδών κλινοστρωμνής, καθώς και ο επαρκής αριθμός των στρωμάτων, που εξηγείται από την προσφορά των πολλών ξενοδοχείων του νησιού.

Ο χώρος είναι σκοτεινός και δεν έχει επαρκή εξαερισμό. Οι αστυνομικές αρχές έχουν σχεδιάσει τη διάνοιξη μεγάλων παραθύρων, ωστόσο ο χώρος δεν έχει ακόμη διαμορφωθεί την ημέρα της αυτοψίας, λόγω πιθανού φόρτου εργασίας των τεχνικών υπηρεσιών του Δήμου.

Ο χώρος φυλάσσεται εξωτερικά από έναν αστυνομικό, δεδομένων των λοιπών καθηκόντων και αναγκών του Τμήματος Ασφαλείας του νησιού. Προγραμματίζεται η διαμόρφωση μικρού δωματίου στην είσοδο ώστε να στεγάζεται και ο φρουρός.

Με δεδομένο τον εσωτερικό συνωστισμό, επισημαίνεται το πρόβλημα του συνεχούς εγκλεισμού των κρατουμένων, οι οποίοι δεν έχουν τη δυνατότητα να βγουν στο προαύλιο, για λόγους ασφαλείας. Το προαύλιο έχει ωστόσο περιφραχθεί για τον σκοπό αυτό και η κίνηση των κρατουμένων στον καθαρό αέρα συνιστά βασική συνθήκη για την αξιοπρεπή τους μεταχείριση (βλέπε απόφαση Δικαστηρίου του Στρασβούργου της 19-4-2001, Peers κατά Ελλάδας, παρ.75). Διαπιστώνεται ότι παρά την πρόσφατη καταδίκη της χώρας μας, η έλλειψη αυλισμού εξακολουθεί να αποτελεί σύνηθες πρόβλημα στην αστυνομική κράτηση.

Οι εγκαταστάσεις των λουτρών είναι καινούργιες, η κατάσταση ωστόσο από πλευράς υγιεινής αποτελεί συνάρτηση της συνεχούς άφιξης μεγάλου αριθμού κρατουμένων και της ισχνής καθαριότητας του χώρου όπου συνωστίζονται 200 άνθρωποι, κοιμώμενοι στο δάπεδο. Η προμήθεια σιδερένιων κρεβατιών θα συντελούσε ώστε να κρατείται ο χώρος πιο καθαρός. Τίθεται το ερώτημα επίσης της θέρμανσης του χώρου τον χειμώνα.

Παρατηρείται η έλλειψη εξωτερικής επικοινωνίας των κρατουμένων, με εξαίρεση την επαφή με δικηγόρους. Δεδομένου ότι η τηλεφωνική επικοινωνία προβλέπεται ως δικαίωμα ακόμη και για όσους τελούν υπό σωφρονιστική (άρθρ.53 Ν.2776/99) και όχι απλώς αστυνομική κράτηση, είναι επιβεβλημένη η τοποθέτηση καρτοτηλεφώνου για χρήση των κρατουμένων.

Διαπιστώνεται ότι τα προβλεπόμενα τροφεία ύψους, κατά τον χρόνο της αυτοψίας, 1.000 δρχ/ημέρα για κάθε κρατούμενο αποτελούν πρόβλημα για την εξασφάλιση επαρκούς σε πληρότητα και ποσότητα φαγητού και οι κρατούμενοι ζητούν να τρέφονται πιο νωρίς το μεσημέρι, δεδομένου ότι τα τροφεία δεν καλύπτουν πρωινό. Οι αστυνομικές αρχές πήραν άμεσα μέτρα και συνεννοήθηκαν την ίδια ημέρα με τον προμηθευτή του φαγητού για τις ώρες του γεύματος και για την διαβίβαση εβδομαδιαίου καταλόγου ώστε να ελέγχεται η ποικιλία της τροφής.

Η ίδια έλλειψη μόνιμης ιατρικής κάλυψης που περιγράφεται παραπάνω υπό (2) παρατηρείται και κατά την αστυνομική κράτηση των μεταναστών από την Αστυνομία. Τα έκτακτα περιστατικά αντιμετωπίζονται με μεταγωγή στο Γενικό Νομαρχιακό Νοσοκομείο Κω, ενώ ο αριθμός των 150-250 ατόμων που κρατούνται για πολλές ημέρες ή εβδομάδες καθιστά αναγκαία την εξεύρεση μόνιμης λύσης με επίσκεψη ιατρού. Για τον σκοπό αυτό, η αστυνομική αρχή προγραμματίζει ήδη τη διαμόρφωση ενός χωριστού μικρού δωματίου. Τα έξοδα φαρμάκων αντιμετωπίζονται έως την ημερομηνία της αυτοψίας με την εθελοντική πρωτοβουλία της οργάνωσης «Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός» και ο Δήμος ανέλαβε με πρόσφατη απόφασή του να τα καλύψει στο μέλλον.

4. ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΣΥΛΟΥ

Σε συνέχεια της συμπεριλαμβανόμενης στην αναφορά των «Γιατρών του Κόσμου» καταγγελίας για μη διευκόλυνση των κρατουμένων μεταναστών στην Κω για την πρόσβασή τους στη διαδικασία ασύλου, διερευνήθηκε από τον Συνήγορο του Πολίτη, κατά τη διάρκεια της αυτοψίας, και η τήρηση της διεθνούς και εθνικής νομοθεσίας στα θέματα ασύλου.

Κατά τις επισκέψεις στους χώρους κράτησης των μεταναστών («Αιγαίον» και λιμενικό φυλάκιο), σε κατ'ίδιαν συζήτηση με ορισμένους από τους κρατούμενους, διαπιστώθηκε ότι δεν είχαν καμία ενημέρωση από τις αρχές για τη δυνατότητα να υποβάλουν αίτηση ασύλου. Επίσης, διαπιστώθηκε ότι δύο από αυτούς, ιρακινής καταγωγής, θα επιθυμούσαν να αναγνωρισθούν ως πρόσφυγες καθώς διατύπωναν συνεχώς το αίτημα της μη απέλασής τους στο Ιράκ προβάλλοντας ως λόγο τον φόβο δίωξης στη χώρα τους. Ο ένας από αυτούς, μάλιστα, κρατούμενος στο λιμενικό φυλάκιο, ζήτησε τη συνδρομή των εκπροσώπων του Συνηγόρου του Πολίτη, προκειμένου να υποβάλει αίτηση ασύλου. Από τη γενικότερη συζήτηση με τους αλλοδαπούς προέκυψε ότι υπήρχε φόβος και δυσπιστία προς τις ελληνικές αρχές, καθώς επίσης και πλήρη αδυναμία διεκδίκησης των δικαιωμάτων τους στην πράξη, γεγονός που οφειλόταν πρωτίστως στην αδυναμία επικοινωνίας με τα αρμόδια όργανα λόγω έλλειψης διερμηνέων. Ως εκ τούτου, είναι προφανείς οι λόγοι για τους οποίους, όπως διαπιστώθηκε και επιβεβαιώθηκε από την εκπρόσωπο του ΕΕΣ, πρόσβαση στη διαδικασία ασύλου έχουν τελικώς μόνο εκείνοι από τους αλλοδαπούς, οι οποίοι είτε επικουρούνται από δικηγόρους ή από μη κυβερνητικές οργανώσεις είτε είναι γνώστες κάποιας διεθνώς ομιλούμενης γλώσσας, συνήθως της αγγλικής.

Από τη συζήτηση με τον Διευθυντή της Αστυνομικής Διεύθυνσης Κω και τον Διοικητή του Αστυνομικού Τμήματος Κω, ως προς τους αλλοδαπούς οι οποίοι υπέβαλαν αίτηση ασύλου και επρόκειτο να οδηγηθούν στο Κέντρο Υποδοχής Αιτούντων Ασυλο και Προσφύγων στο Λαύριο, προέκυψε ότι γινόταν η διαβίβαση των νομιμοποιητικών εγγράφων τους και στη συνέχεια μεταγόταν οι ίδιοι στην Αθήνα με αστυνομική συνοδεία. Εως ότου μεταχθούν, παρέμεναν υπό αστυνομική επιτήρηση στον ίδιο χώρο με τους υπόλοιπους κρατούμενους. Η διαδικασία αυτή, κατά την εκτίμηση του Συνηγόρου του Πολίτη, ισοδυναμεί με κράτηση και, ως τέτοια, αντιβαίνει στη διεθνή και ελληνική νομοθεσία, σύμφωνα με τις οποίες η κράτηση αιτούντων άσυλο δεν επιτρέπεται παρά μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις.

5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

α. Κεντρικός συντονισμός και αντιμετώπιση της παράνομης μετανάστευσης

Ο μεγάλος αριθμός των κρατούμενων μεταναστών από τις λιμενικές και αστυνομικές αρχές σε κάποια ακριτικά ελληνικά νησιά αντιμετωπίζεται από την Ελληνική Πολιτεία ως τοπικό πρόβλημα που καλούνται να λύσουν με πεινχρά μέσα οι συναρμόδιες τοπικές αρχές, ωσάν να επρόκειτο για τυχαίο, απρόβλεπτο και μεμονωμένο γεγονός. Ωστόσο, οι τάσεις της μετανάστευσης στην Ευρώπη γενικά αλλά και στην περιοχή της Μεσογείου ειδικότερα, καθιστούν την παράνομη είσοδο εξαθλιωμένων οικονομικών προσφύγων μια σταθερή και διαρκώς αυξανόμενη παράμετρο της σύγχρονης ελληνικής κοινωνίας, που χρήζει κεντρικού συντονισμού από την Πολιτεία. Η αποτροπή της παράνομης εισόδου στη χώρα συνιστά βεβαίως ένα θέμα εξωτερικής πολιτικής, στο οποίο ο Συνήγορος του Πολίτη δεν έχει αρμοδιότητα

παρέμβασης ούτε εισήγησης. Η μεταχείριση των παρανόμως εισερχομένων όμως αποτελεί πρόβλημα διοικητικής οργάνωσης και εφαρμογής του ισχύοντος δικαίου στο οποίο οι επισημάνσεις του Συνηγόρου του Πολίτη θα μπορούσαν να είναι χρήσιμες. Η βασική διαπίστωση της εμπλοκής πολλών συναρμοδίων φορέων (αστυνομικές, λιμενικές αρχές, Έπαρχος και Π.Σ.Ε.Α., Δήμος, Νομαρχιακό Νοσοκομείο) οδηγεί στην πρόταση, την οποία θεωρούν ευπρόσδεκτη οι τοπικές αρχές, της δημιουργίας ενός κεντρικού συντονιστικού οργάνου από την ελληνική πολιτεία το οποίο όχι απλώς να δίνει κατευθύνσεις αλλά να λαμβάνει και τις σχετικές αποφάσεις συναιρώντας τις αντικρουόμενες πολλές φορές απόψεις των εμπλεκόμενων φορέων.

Το ευκαταίο από πλευράς συνθηκών διαβίωσης θα ήταν να δημιουργηθούν κέντρα υποδοχής μεταναστών (βλ. και άρθρ.48 Ν.2910/01 για τη δημιουργία ειδικών χώρων υπό τη εποπτεία της οικείας Περιφέρειας) και να λειτουργήσουν αποκεντρωμένα από την Αθήνα κέντρα υποδοχής προσφύγων, τα οποία να διασφαλίζουν τη βασική πρόνοια στους διαβιούντες. Ωστόσο, στα κέντρα αυτά αντιδρούν οι τοπικές κοινωνίες διότι τα θεωρούν πόλο έλξης νέων κυμάτων μεταναστών και προσφύγων.

Ανεξαρτήτως της πρόκρισης ή μη από την Πολιτεία των κέντρων υποδοχής ως μακροπρόθεσμης λύσης του προβλήματος, επί του παρόντος η κράτηση αποτελεί τον βασικό άξονα αντιμετώπισης της παράνομης μετανάστευσης. Ο Συνήγορος του πολίτη παρατηρεί σχετικά τα εξής:

i) Η στοιχειώδης μέριμνα αξιοπρεπούς διαβίωσης των παρανόμως εισερχομένων μεταναστών, από πλευράς χώρου, θέρμανσης, τροφής, υγιεινής, περίθαλψης, και δυνατότητας κίνησης, δεν αποτελεί απλώς το ανθρωπιστικώς ζητούμενο αλλά το συνταγματικώς επιβεβλημένο μέτρο κράτησής τους (άρθρ. 2 παρ.1, 5 παρ.1, 7 παρ.2, 22 παρ.3 Συντάγματος). Οι πρόσφατες καταδίκες της Ελλάδας από το Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Στρασβούργου τονίζουν ακριβώς ότι οι κακές συνθήκες κράτησης επιφέρουν αντικειμενικά προσβολή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, κατά παράβαση του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ (υποθέσεις Peers κατά Ελλάδας, 19-4-2001, παρ.74-75, Dougoz κατά Ελλάδας 6-3-2001, παρ.46,48)

ii) Δεδομένου ότι η βασική λειτουργία των κρατητηρίων έχει μετατραπεί στην κράτηση παρανόμως εισερχομένων αλλοδαπών, το θέμα της ανεπάρκειας των υφισταμένων χώρων αποτελεί το κεντρικό πρόβλημα της αστυνομικής κράτησης. Άμεση επομένως προτεραιότητα πρέπει να δοθεί στην εξεύρεση κατάλληλων χώρων ή στη βελτίωση των υφισταμένων κτιρίων.

Στις δύο αυτές βασικές διαπιστώσεις σχετικά με τους χώρους κράτησης και την επιβεβλημένη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των μεταναστών που κρατούνται για παράνομη είσοδο στηρίζονται οι ειδικότερες προτάσεις που ακολουθούν.

β. Χώροι κράτησης

Ακόμη κι εάν είναι χρειάζεται να κρατούνται στη ζώνη λιμένος οι εισερχόμενοι στη χώρα, δεν είναι αυτονόητο ότι είναι αναγκαίο να αλλάζουν χώρο

ακολουθώντας την αλλαγή δικαιοδοσίας από τη λιμενική στην αστυνομική αρχή και το πρώτο ερώτημα που τίθεται είναι εάν οι συναρμόδιες αρχές θεωρούν εφικτή την ενιαία κράτηση σε χώρο της Αστυνομίας. Σε αρνητική περίπτωση, είναι ωστόσο φανερό ότι ο μικρός χώρος του λιμενικού φυλακίου δεν επαρκεί για τη διασφάλιση αξιοπρεπών συνθηκών διαβίωσης έστω και μικρού αριθμού κρατουμένων. Η εξεύρεση ευρύτερου χώρου καθίσταται επιτακτική ανάγκη, καθ' όσον η συμπληρωματική χρήση του υπαίθριου χώρου δεν είναι δυνατή κατά τον χειμώνα. Παρακαλείται συνεπώς η Λιμενική Αρχή Κω και το εποπτεύον Υπουργείο για τις άμεσες ενέργειές τους και τη σχετική ενημέρωση του Συνηγόρου του Πολίτη.

Όσον αφορά την αστυνομική κράτηση, ανεξαρτήτως των προσπαθειών των αστυνομικών αρχών Κω για τη βελτίωση των συνθηκών, πρέπει να σημειωθούν τα εξής: Εάν οι αρμόδιες αρχές θεωρούν ως μόνη λύση τον υπάρχοντα χώρο του παλαιού κέντρου διασκέδασης «Αιγαίον», και λύσουν τα νομικά προβλήματα της χρήσης του, προέχει η εξασφάλιση θέρμανσης, τηλεφωνικής επικοινωνίας και η δυνατότητα κίνησης των κρατουμένων στο προαύλιο. Παραμένει ωστόσο ο χώρος αυτός μικρός για τον αριθμό των στεγαζομένων, με αποτέλεσμα να δημιουργείται συνωστισμός πέρα από τα επιτρεπόμενα επίπεδα. Επισημαίνεται στο σημείο αυτό ότι συνεκτιμώντας ακριβώς την έλλειψη χώρου κίνησης και τις συνθήκες υγιεινής με τον συνήθη χρόνο της κράτησης αλλοδαπών μεταναστών, το Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Στρασβούργου έχει προσφάτως καταδικάσει τη χώρα μας για ταπεινωτική μεταχείριση (υπόθεση Dougoz κατά Ελλάδας, 6-3-2001, παρ.48).

γ. Σίτιση

Ως προς τους κρατούμενους από την Αστυνομία, τελικώς, με υπουργική απόφαση έκτοτε διπλασιάσθηκαν τα τροφεία των κρατουμένων από 1000 σε 2000 δρχ/ημέρα. Η κανονιστική αυτή εξέλιξη, που αποτελούσε δέσμευση του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης ήδη σε απάντηση παλιότερης αυτοψίας του Συνηγόρου του Πολίτη στην Κρήτη (έγγραφο Γενικού Γραμματέα υπ'αρ.πρωτ. 6634/1-475424/18-2-2001), είναι ένα βήμα πολύ σημαντικό για την αξιοπρεπή μέριμνα και βασική πρόνοια των κρατουμένων.

Η σίτιση των μεταναστών υπό τη δικαιοδοσία του Λιμενικού καλύφθηκε για ένα μήνα από τον Δήμο Κω, διακόπηκε λόγω του μεγάλου αριθμού των κρατουμένων και τελικώς αναλήφθηκε από την υπηρεσία Πολιτικού Σχεδιασμού Εκτάκτου Ανάγκης (Π.Σ.Ε.Α.) του Επαρχείου Κω. Πρόκειται για μια πολύ θετική εξέλιξη, διότι μέχρι τώρα η μόνη διαρκής πηγή διασφάλιση τροφής των κρατουμένων αυτών, όπως προαναφέρθηκε ήταν η εθελοντική οργάνωση «Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός» και όχι η Πολιτεία. Παρατηρείται ωστόσο ότι η υπηρεσία αυτή (Π.Σ.Ε.Α.), που έχει ως αποστολή να καλύπτει έκτακτες ανάγκες του πληθυσμού, από πυρκαγιές, σεισμούς ή άλλες απρόβλεπτες καταστροφές, καλείται εν προκειμένω να καλύψει όχι τις συνέπειες μιας φυσικής καταστροφής αλλά ένα κενό νόμου των πάγιων λιμενικών διατάξεων. Προτείνεται συνεπώς η πρόβλεψη τροφείων κρατουμένων από το Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας, σε αντίστοιχη ρύθμιση με την ισχύουσα διάταξη του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης.

δ. Ελλιπής ιατρική περίθαλψη

Μετά την αυτοψία της 6-7/9/2001 ολοκληρώθηκε η διαμόρφωση στο «Αιγαίον» χωριστού δωματίου στο οποίο θα μπορούσε επισκέπτης ιατρός να εξετάζει τους ασθενείς υπό αστυνομική κράτηση, ωστόσο, αυτό δεν συμβαίνει, πιθανώς για λόγους φόρτου του προσωπικού του νοσοκομείου. Απλώς οι κρατούμενοι μεταγονται στο Γενικό Νομαρχιακό Νοσοκομείο Κω όταν χρειασθεί, πρακτική που αποτελεί ημίμετρο διότι στηρίζεται στην πρωτοβουλία του ίδιου του ασθενούς και δημιουργεί πρόσθετα προβλήματα απασχόλησης του αστυνομικού προσωπικού. Πολύ θετικό βήμα είναι η κάλυψη των εξόδων φαρμακευτικής αγωγής από την Π.Σ.Ε.Α. του Επαρχείου Κω.

Ωστόσο, το πρόβλημα της περιστασιακής ιατρικής αγωγής των κρατουμένων μεταναστών παραμένει. Προς επίλυσή του προτείνεται, σύμφωνα με όσα προαναφέρθηκαν:

i) να προβλεφθεί η προληπτική ιατρική εξέταση όλων των συλλαμβανομένων από τις λιμενικές αρχές μεταναστών τόσο για τη διασφάλιση της υγείας των ίδιων όσο και για λόγους πρόληψης τυχόν μεταδοτικών ασθενειών. Ιδιαίτερη μέριμνα χρειάζεται για τις ευάλωτες ομάδες (παιδιά, έγκυοι).

ii) να διασφαλισθεί στη συνέχεια η παρουσία ιατρού για κάποιες ώρες κάθε ημέρα στον χώρο που κρατούνται, συχνά επί μακρόν, μεγάλος αριθμός μεταναστών από την αστυνομία.

Σημειώνεται ότι η συνταγματική επιταγή για κρατική μέριμνα (άρθρ. 5 παρ.2, 21 παρ.3 Συντάγματος) εξειδικεύεται στις διατάξεις του Σωφρονιστικού Κώδικα που ορίζουν την ιατρική εξέταση κάθε κρατουμένου άμα τη εισαγωγή του, την τήρηση ατομικού δελτίου υγείας που τον ακολουθεί κατά τη μεταγωγή του, καθώς και την επιτόπια κάλυψη τυχόν ιατρικών περιστατικών με την παρουσία μόνιμου ή επισκέπτη ιατρού, κατά προτίμηση του δημοσίου τομέα (άρθρα 24 παρ.1 και 3, 27, 28 Ν.2776/99). Οι διατάξεις αυτές προβλέπεται ότι εφαρμόζονται αναλογικά στην περίπτωση της διοικητικής κράτησης (π.δ. 141/1991, άρθρ.278 παρ. 2 του Κ.Π.Δ., άρθρ. 6 της υπ' αριθ. 4803/13/9-α/1992 απόφασης των Υπουργών Εργασίας και Δημόσιας Τάξης, «σε ό,τι αφορά τη διατροφή, περίθαλψη και την εν γένει μεταχείριση [των προς απέλαση αλλοδαπών που κρατούνται στα αστυνομικά κρατητήρια] ισχύουν ότι και για τους λοιπούς κρατουμένους»).

Απομένει η θέληση να εφαρμοσθούν οι σχετικές με την κρατική μέριμνα διατάξεις του Σωφρονιστικού Κώδικα και στην πράξη από τα συναρμόδια Υπουργεία, Δημόσιας Τάξης, Εμπορικής Ναυτιλίας και Υγείας και Πρόνοιας, δεδομένου ότι οι αριθμοί της τάξεως των 200 κρατουμένων σε χώρο της αστυνομίας προσφέρουν την αναγκαία αναλογία των προϋποθέσεων εφαρμογής τους με τα σωφρονιστικά καταστήματα.

ε. Διασφάλιση της προστασίας των πολιτικών προσφύγων

Ενόψει των ως άνω διαπιστώσεων (βλ. υπό 4), ο Συνήγορος του Πολίτη θεωρεί ότι οι τρόποι με τους οποίους η ελληνική Πολιτεία προσπαθεί να αντιμετωπίσει τα μείζονος σημασίας προβλήματα αφενός της λαθρομετανάστευσης, αφετέρου των καταχρηστικών αιτήσεων ασύλου και της υπερφόρτωσης των αρμόδιων υπηρεσιών, καθιστούν δυσχερέστατη έως και αδύνατη την πρόσβαση στο άσυλο αλλοδαπών, οι οποίοι είναι «ειλικρινείς» αιτούντες άσυλο, προβάλλουν δηλαδή βάσιμο φόβο δίωξης στη χώρα προέλευσής τους και πληρούν τις προϋποθέσεις της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 για την αναγνώρισή τους ως πρόσφυγες.

Συγκεκριμένα, η μη διευκόλυνση της πρόσβασης στη διαδικασία ασύλου των παράνομα εισερχομένων αλλοδαπών, ιδιαίτερα όταν η πολιτική κατάσταση στις χώρες προέλευσής τους είναι τέτοια ώστε να δικαιολογεί την επίκληση φόβου δίωξης σε αυτές, όπως π.χ. Αφγανιστάν, Ιράκ, Σιέρα Λεόνε, Σουδάν, παραβιάζει τόσο τις διατάξεις όσο και τον σκοπό της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 (ΝΔ 3989/1959). Και τούτο διότι, με τον τρόπο αυτόν, δεν εξασφαλίζεται η προστασία των προσώπων που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της εν λόγω Σύμβασης, τα οποία κινδυνεύουν έτσι να απελαθούν ή να επαναπροωθηθούν κατά παράβαση του άρθρου 33 αυτής.

Η εκπλήρωση της επιβεβλημένης, κατά τα ανωτέρω, υποχρέωσης των ελληνικών αρχών να διευκολύνουν τους εισερχόμενους στην ελληνική Επικράτεια αλλοδαπούς ως προς την πρόσβασή τους στη διαδικασία ασύλου, πραγματοποιείται με τη λήψη συγκεκριμένων μέτρων κατά την υποδοχή τους. Ως απολύτως αναγκαία τέτοια μέτρα κρίνονται η ύπαρξη διερμηνέα και η ευαισθητοποίηση του προσωπικού του Λιμενικού Σώματος και της Αστυνομίας στα θέματα ασύλου, έτσι ώστε να είναι δεκτικοί σε δηλώσεις εκ μέρους των αλλοδαπών, οι οποίες στοιχειοθετούν αιτήματα για χορήγηση ασύλου. Υπενθυμίζεται στο σημείο αυτό ότι κάθε δημόσια αρχή στην οποία περιέρχονται τέτοιες δηλώσεις υποχρεούται να ειδοποιεί την αρμόδια για την εξέταση του αιτήματος ασύλου αρχή και να παραπέμπει σε αυτήν τον αιτούντα (άρθρο 1, παρ. 2, του π.δ. 61/1999). Επίσης, είναι απαραίτητη η διασφάλιση του δικαιώματος εξωτερικής επικοινωνίας των κρατούμενων, καταρχήν με την παροχή δυνατότητας χρήσης τηλεφώνου. Στο πλαίσιο αυτό και όσο το προσωπικό των αστυνομικών αρχών, ιδίως στις περιπτώσεις μαζικών αφίξεων, δεν επαρκεί για να ανταποκριθεί στις δημιουργούμενες ανάγκες, κρίνεται ως μείζονος σημασίας ζήτημα η εξασφάλιση στους εκπροσώπους μη κυβερνητικών οργανώσεων, οι οποίες έχουν δραστηριότητα στα θέματα προσφύγων, της απρόσκοπτης πρόσβασής τους στους κρατούμενους μετανάστες προκειμένου, δεδομένης της εμπειρίας τους, να συνδράμουν τις αρχές στον εντοπισμό πολιτικών προσφύγων. Σημειώνεται ότι όσον αφορά τις αστυνομικές αρχές της Κω, δεν έχει περιέλθει σε γνώση του Συνηγόρου του Πολίτη φαινόμενο παρεμπόδισης των εν λόγω εκπροσώπων, σε αντίθεση με ότι έχει συμβεί με άλλα παραμεθόρια νησιά.

Η συνήθης πρακτική των αστυνομικών αρχών όσον αφορά τους αλλοδαπούς οι οποίοι έχουν υποβάλει αίτημα ασύλου και έχουν εφοδιασθεί με το σχετικό Δελτίο («ροζ κάρτα»), είναι αυτοί να κρατούνται, ακόμα και στην περίπτωση που δεν έχει ασκηθεί εναντίον τους ποινική δίωξη για παράνομη είσοδο ούτε τελούν υπό καθεστώς διοικητικής απέλασης. Η κράτησή τους παρατείνεται

έως ότου μεταφερθούν σε κάποιο κέντρο υποδοχής προσφύγων, και μπορεί να διαρκέσει αρκετές ημέρες όταν δεν υπάρχουν διαθέσιμες θέσεις σε κανένα από τα κέντρα αυτά. Η πρακτική αυτή αφενός επιτείνει το ήδη οξύ πρόβλημα υπερπληθυσμού των κρατητηρίων, αφετέρου είναι αντίθετη με τα όσα προβλέπονται στην ελληνική και διεθνή νομοθεσία σχετικά με την κράτηση των αιτούντων άσυλο. Συγκεκριμένα, το π.δ. 61/1999 (άρθρο 2 παρ. 8) κάνει λόγο για «τόπο διαμονής» και όχι για κράτηση και η Σύμβαση της Γενεύης (άρθρο 31), όπως και οι Οδηγίες για την Κράτηση των Αιτούντων Άσυλο (Υπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, Φεβρουάριος 1999), προβλέπουν ότι η κράτηση των αιτούντων άσυλο δεν επιτρέπεται παρά μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις και εφόσον αιτιολογείται ειδικώς. Επίσης, σε επίπεδο κοινοτικής νομοθεσίας, έχει προταθεί η ρητή πρόβλεψη της απαγόρευσης της κράτησης αιτούντος άσυλο για τον μόνο λόγο ότι η αίτησή του για χορήγηση ασύλου χρειάζεται εξέταση (βλ. Σχέδιο Οδηγίας του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης «για τις ελάχιστες προδιαγραφές για τις διαδικασίες με τις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν και ανακαλούν το καθεστώς του πρόσφυγα» Doc. 500PC578, 03.11.2000).

Στο μέτρο που η ελληνική Πολιτεία καλείται επείγοντως να λάβει μέριμνα για τον συνεχώς αυξανόμενο αριθμό λαθρομεταναστών που εισέρχεται στο έδαφός της, η όσο το δυνατόν ταχύτερη διευκρίνιση του νομικού καθεστώτος καθενός από αυτούς είναι αναγκαίο μέτρο για τη μη διαίωνιση του προβλήματος. Η πιο διευρυμένη εφαρμογή της ταχύρυθμης διαδικασίας στην εξέταση αιτημάτων ασύλου μπορεί να βοηθήσει προς αυτήν την κατεύθυνση. Σύμφωνα με το π.δ. 61/1999, μία από τις περιπτώσεις στις οποίες εφαρμόζεται η ταχύρυθμη διαδικασία είναι και εκείνη της υποβολής της αίτησης ασύλου σε σημείο εισόδου λιμένος ή αερολιμένος. Σε περίπτωση εφαρμογής της, οι νόμιμες προθεσμίες για την εξέταση της αίτησης ασύλου και την έκδοση της τελικής απόφασης μειώνονται κατά πολύ σε σχέση με εκείνες που ισχύουν για την κανονική διαδικασία. Με τον τρόπο αυτό θα μειωθεί σημαντικά ο αριθμός των αλλοδαπών που παραμένουν για μεγάλο χρονικό διάστημα στην κατάσταση του αιτούντος άσυλο. Είναι προφανές ότι κατά την εφαρμογή της ταχύρυθμης διαδικασίας θα πρέπει να εξασφαλίζεται η τήρηση όλων των εγγυήσεων αμερόληπτης και δίκαιης κρίσης των αιτημάτων, και για τον λόγο αυτό, κρίνεται ως απολύτως αναγκαία τόσο η εκπαίδευση του προσωπικού της Αστυνομίας και του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης όσο και η ενίσχυσή του με περισσότερα μέλη, έτσι ώστε να μπορεί να ανταποκριθεί στις δημιουργούμενες ανάγκες.

Η τήρηση της νομιμότητας στις διαδικασίες που αφορούν στο άσυλο και κατ'επέκταση η μείωση των επικρίσεων που δέχονται οι αρμόδιες υπηρεσίες στο σχετικό τους έργο, προϋποθέτει τη διαφάνεια στην εφαρμογή των διαδικασιών αυτών. Φαινόμενα όπως η μαζική υποβολή αιτήσεων ασύλου, μέσω του Ελληνικού Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες, από Αφγανούς που αφέθηκαν ελεύθεροι με αποφάσεις διοικητικής απέλασης οι οποίες έθεταν προθεσμία αναχώρησης και είχαν εκδοθεί από Αστυνομικά Τμήματα παραμεθόριων νησιών, μεταξύ των οποίων και η Κως, είναι παθολογικά, εφόσον δημιουργούν περισσότερα προβλήματα από εκείνα που φαίνεται να επιλύουν (αναφορά του Ελληνικού Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες με αριθμό πρωτοκόλλου 14216/28.9.2001). Η δημιουργία ενός κεντρικού οργάνου

αρμόδιου για τον συντονισμό της υποδοχής των παράνομα εισερχομένων αλλοδαπών στη χώρα μας, μέρος του οποίου θα ήταν αρμόδιο για τα θέματα ασύλου, παρουσιάζεται ως η μόνη λύση για μία ουσιαστική αντιμετώπιση του προβλήματος της αδιαφάνειας των διαδικασιών ασύλου, το οποίο λόγω της αυξανόμενης εισροής λαθρομεταναστών έχει οξυνθεί. Ο διαχωρισμός της αρχής που είναι αρμόδια για τον έλεγχο της εισόδου στο έδαφος της χώρας και για τη δίωξη των παράνομα εισερχομένων, από εκείνη που εξετάζει και αποφαινεται για τα αιτήματα χορήγησης πολιτικού ασύλου είναι επίσης ευκαίριος, όταν μάλιστα η Ελλάδα θα υποχρεωθεί να προσαρμόσει τη νομοθεσία της προς αυτήν την κατεύθυνση εφόσον υιοθετηθεί το προαναφερόμενο Σχέδιο Οδηγίας του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με τις διαδικασίες αναγνώρισης του καθεστώτος του πρόσφυγα, από το οποίο προκύπτει η υποχρέωση των Κρατών μελών να προβούν σε αυτόν τον διαχωρισμό (άρθρο 2, σημείο δ).

Χρύσα Χατζή, ειδικός επιστήμονας
Καλλιόπη Στεφανάκη, βοηθός επιστήμονας